

Pedagogia arhivistică în practica germană

Peter Moldovan

Keywords: *German Archives; archival learning; soundings*

1. Considerații preliminare

Ca instituții publice, Arhivele europene sunt interesate în general să își consolideze statutul și poziția în societate. Este firesc să existe o preocupare constantă pentru accentuarea rolului și importanței Arhivei, când ea contribuie la asigurarea bazei culturale a societății. În percepția teoriei arhivistice europene, funcția Arhivei este tot mai mult extinsă de la calitatea de “memorie a instituțiilor”, la cea de “memorie structurată” a societății¹. Este, de asemenea, de datoria Arhivelor și a pedagogilor în domeniul arhivisticii, să prevină pericolul pierderii memoriei trecutului și să acționeze împotriva scurtării tot mai intense a circuitelor informaționale².

În mediul arhivistic românesc se mai constată în ultimii ani o revigorare a interesului pentru promovarea imaginii Arhivelor Naționale ca instituție publică, interes concretizat prin strădania de a face familiară instituția opiniei publice și a o impune în conștiința societății civile. În acest sens se caută soluțiile optime pentru a se asigura impactul relațional dorit³.

În sprijinul acestor străduințe conjugate se așează obiectul studiului nostru, care își propune să definească și să prezinte practica pedagogiei arhivistice în statele Europei, dar în special exemplul german. În practica arhivistică românească, pedagogia arhivistică, ca specialitate distinctă și instituționalizată, lipsește. Totuși, unele elemente ale sale pot fi regăsite, după cum se va observa mai jos, și în peisajul arhivistic autohton. Trebuie menționat însă din start că obiectivele pedagogiei arhivistice nu pot fi atinse în mod facil, într-un termen foarte scurt, prin activități izolate, ci, prin definiție, este nevoie de o propedeutică în rândul celor vizați.

2. Ce este pedagogia arhivistică

Conceptul de pedagogie arhivistică, în sensul ei cel mai restrâns, mută practic procesul de învățământ al unor specialități, în principal al istoriei și al istoriei

¹ Joachim Pieper, *Die Archivpädagogik im Nordrhein-Westfälischen Hauptstaatsarchiv Düsseldorf zwischen Tradition, Kontinuität und Innovation*, “Der Archivar” 53 (2000), 4, p. 304-314.

² ***, *Archivpädagogische Perspektiven – eine europäische Bilanz. Tagung für Archivpädagogik in Bocholt*, “Der Archivar” 57 (2004), 3.

³ A se vedea în acest sens: Diana Joița, *Specificul activității de relații publice în Arhivele Naționale*, “Buletin de informare și documentare arhivistică”, 2005, p. 92-111; Alina Tudor-Pavelescu, *Construirea unei strategii de imagine a instituției – aspecte teoretice și practice*, “Buletin de informare și documentare arhivistică”, 2005, p. 112-131.

locale, din incinta școlii în spațiul Arhivei, prin sintagma "*Lernort Archiv*". În unele landuri din Germania au intrat în vigoare, de mai mulți ani, unele directive emise de Ministerul Educației, Științei și Cercetării, care prevăd în mod explicit ca pentru specialitatea de istorie, la treptele superioare liceale, Arhiva să devină loc de predare a lecției⁴. Prin postulatul acestui normativ se produce de fapt o dezinstituționalizare a învățământului tradițional. Astfel, predarea învățământului nu se mai limitează la clasa de curs din școală, unde se efectuează 2-5 ore săptămânal, ci se extinde și asupra unor instituții extrașcolare precum Arhiva, dar vizate fiind și centrele de documentare sau muzeele⁵.

Pentru reușita deplină a unei astfel de acțiuni este nevoie ca ambele părți implicate să îndeplinească unele condiții de principiu. Profesorul trebuie să posede, în prealabil, cunoștințe temeinice despre Arhiva pe care o vizitează împreună cu grupa de elevi, și să își însușească rigorile și regulamentele specifice unei Arhive, cum ar fi modul de folosire a documentelor sau termenele de protecție a lor. Elevii nu trebuie obligați să viziteze Arhiva, voluntariatul fiind o premisă a succesului acțiunii. Înainte de toate, elevii trebuie instruiți asupra comportamentului în Arhivă și a atitudinii față de arhivalii, pentru a se preveni o vătămare a documentelor. În cazul în care există dubii asupra înțelegerii sau îndeplinirii rigorilor expuse, la dispoziția grupului de elevi nu se vor pune originale, ci vor fi executate copii.

La rândul lor, Arhivele trebuie să asigure o încăpere cu o capacitate corespunzătoare numărului de elevi, care să faciliteze activitatea de grup și să asigure un ghidaj potrivit din partea arhiviștilor.

Capacitatea elevilor de a citi documentele este un criteriu important pentru ca proiectul să nu fie periclitat de o eventuală toleranță scăzută față de frustrare. Un mijloc important în succesul acțiunii îl reprezintă izvoarele ilustrate. Prezentarea acestora produc impresie, prin elocvența și claritatea lor. Este necesar ca atunci când elaborează proiectul, arhiviștii și profesorii să aibă în vedere foloasele, cunoștințele cu care vor pleca elevii după vizita făcută în Arhivă.

3. Activități specifice pedagogiei arhivistică

Pedagogia arhivistică, în sens mai larg, cuprinde în ansamblul ei mai multe activități caracteristice:

1. ghidajul în Arhivă – dă posibilitatea prezentării către grupul de vizitatori, indiferent de vârstă, sarcinile multiple ale Arhivei, precum și activitățile pe specializări: tehnica arhivistică, activitatea de restaurare sau activitatea științifică. În ceea ce îi privește pe elevi și studenți, aceștia, prin vizitarea laboratoarelor, prin inițierea în utilizarea instrumentelor de evidență, prin discuțiile cu arhiviștii, vor putea înțelege și pricepe proceduri, în parte complicate și pretențioase, specifice

⁴ Stefan Schröder, *Schüler ins Archiv! Die neuen Richtlinien für das Fach Geschichte in der gymnasialen Oberstufe. Eine Tagung der "Historikerinnen und Historiker vor Ort. e.V." in Dormagen*, "Der Archivar" 53 (2000), 3, p. 225-229.

⁵ J. Pieper, *op. cit.* Breasla arhiviștilor a fost surprinsă de acest act unilateral al administrației școlare, fiind deranjată de includerea Arhivei în planul de învățământ fără ca breasla arhiviștilor să fi fost consultată și fără ca această conlucrare să fi fost stabilită în formă și conținut împreună cu Arhiva.

specialității. Accesul în Arhivă al elevilor mai tineri dar interesați (clasele a X-a⁶), nu trebuie împiedicat⁷. În momentul în care sunt ghidați în Arhivă, vizitatorii trebuie priviți și tratați ca niște viitori potențiali cercetători ai Arhivei.

2. consilierea și sprijinirea elevilor care realizează, individual sau în grup, proiecte concurențiale în domeniul istoriei (*Geschichtswettbewerb*)⁸, adică referate sau lucrări. Aici sarcina arhivistului este de a-i iniția pe elevi în modalitatea de lucru. De asemenea, arhivistul trebuie să poarte discuții cu elevii asupra temei de cercetare și să îi sprijine cu sfaturi sau să le pună la dispoziție pe arhivistul competent sau expert care, în calitate de referent al problemei respective, îi poate îndruma.

Pe lângă multiplele experiențe pozitive pe care le-au avut, tinerii cercetători au reclamat o inegalitate în privința tratamentului în raport cu cei din mediul universitar, afirmând că adeseori personalul Arhivei i-a tratat "de sus". De asemenea, ei au semnalat greutăți de diferite naturi pe care le-au întâlnit în experiența lor de cercetători începători: completarea formularului de cerere, depistarea materialului corespunzător, descifrarea documentelor, folosirea aparatului de citit microfilme sau negăsirea materialului dorit, în ciuda unor căutări îndelungate⁹.

3. Arhiva ca loc de perfecționare a profesorilor. Acest tip de perfecționare, care se orientează în principal după indicațiile curriculare ale învățământului, constă practic într-o introducere generală în ceea ce înseamnă Arhiva, accentuarea acelor aspecte care scot în evidență însemnătatea Arhivei ca loc de predare a învățământului, prezentarea unor documente semnificative referitoare la anumite evenimente istorice și propuneri privind posibilitatea folosirii lor în procesul de învățământ și discuții despre scopul și posibilitățile pedagogiei arhivistice. În cadrul acestei perfecționări a profesorilor de istorie pot fi întâlnite și situații care depășesc limitele stricte ale specialității lor. Pe de o parte, pot să apară aspecte ale pluridisciplinarității, incluzând domeniile politicului, științelor sociale și filosofiei, precum și, în anumite cazuri, religiei și artei. Pe de altă parte, apar situații care fac apel la cunoștințe de limbă. Este de menționat faptul că de perfecționarea în Arhivă beneficiază nu numai profesorii din specializarea Istorie ci și alții, din alte specializări, cum ar fi de pildă, Filologia.

4. "Zilele porților deschise" oferă Arhivei publice un instrument important, prin care să își prezinte nu numai menirea, dar și multitudinea formelor prin care ea se face utilă societății. Se recomandă însă ca o astfel de manifestare să nu cuprindă doar o prezentare a Arhivei de pe poziții popularizatoare, ca serviciu public, ci să se facă eforturi pentru ca Arhiva să poată fi percepută în mod transparent ca un intermediar între trecut, prezent și viitor¹⁰. Instituții cunoscute ale vieții publice,

⁶ De regulă, programele instituționalizate de pedagogie arhivistică din Germania sunt dedicate elevilor din ciclul liceal superior, adică claselor XI-XIII.

⁷ În opinia unor specialiști, țelul Arhivei ar trebui să fie aducerea fiecărui elev în vizită la Arhivă, cel puțin o dată. În viziunea acestora, pedagogia arhivistică are un rol mai amplu decât acela de a servi unui grup țintă alcătuit din școlari interesați de istorie.

⁸ Ne vom referi pe larg la acest aspect, într-un alt loc al studiului nostru.

⁹ Erika Münster-Schröer, *Arbeitskreis "Archivpädagogik und historische Bildungsarbeit"*, "Der Archivar" 56 (2003), p. 23-24.

¹⁰ J. Pieper, *op. cit.*

precum școli, autorități, ministere ș. a., folosesc la intervale regulate potențialul oferit de "Zilele porților deschise", pentru a permite o "privire" în culisele lor, pentru a suprima unele idei preconcepute și pentru a nivela calea colaborării.

5. Expozițiile. Trebuie investigată posibilitatea ca ele să fie expuse nu numai pe holurile Arhivei, ci să aibă un caracter itinerant, vizate fiind, în primul rând, școlile. Prin acest demers s-ar crea un impact mai puternic și ar aduce mai ușor pe cei interesați în contact cu anumite teme de interes.

4. Cine este pedagogul arhivistic?

Din punct de vedere pur tehnic, pedagogul arhivistic este cadrul didactic, profesorul delegat să își desfășoare activitatea într-o Arhivă de stat regională, cu o jumătate de normă sau cu normă întreagă. În Germania primul post de pedagog arhivistic a fost înființat în anul 1984 la Arhiva orășenească din Bremerhaven¹¹. Atribuțiile unui pedagog arhivistic constau din pregătirea materialului pentru predat și pentru expoziții, predarea materialului cu conținut și specific arhivistic, menținerea unui contact activ cu corpul profesoral al școlilor și din conlucrarea în activitatea de perfecționare profesională și de relaționare publică.

Munca esențială a pedagogului arhivistic constă din ghidajul grupelor de elevi sau studenți. În prealabil, el selectează, pregătește și eventual multiplică sau anonimizează documentele ce urmează a fi prezentate. Cu ocazia vizitei în Arhivă, grupului i se prezintă informații în legătură cu atribuțiile și cu activitatea Arhivei de Stat și i se expun, în principiu, izvoare originale¹². Pedagogul arhivistic stă la dispoziția vizitatorilor pe întreaga perioadă a vizitei, astfel că el poate răspunde la întrebările ce pot fi puse în urma prezentării materialelor de arhivă¹³.

Există mai multe forme prin care poate fi oferită informația de către pedagogul arhivistic: informații generale despre Arhivă, în cazul așa-numitei "vizite de familiarizare" sau ghidajul unor grupuri, în care este inclusă prezentarea unor documente locale, cu referire la un eveniment mai larg, supraregional sau de conotație națională¹⁴.

În ultima perioadă, activitatea pedagogilor arhivistici este împiedicată de greutatea de ordin material. De regulă în buget nu sunt prevăzute resurse financiare pentru susținerea unui astfel de post, fiind astfel nevoie ca o parte din energie să fie orientată spre proiectele de finanțare. Pe de altă parte, integrarea în colectivul Arhivei a pedagogilor arhivistici nu a fost întotdeauna încununată de succes, ei fiind

---

¹¹ Günther Rohdenburg, „sowohl historisch als auch pädagogisch, didaktisch und archivarisches qualifiziert...”. *Zur Geschichte der „Archivpädagogik”, als Mitarbeiter der historischen Bildungsarbeit in Archiven*, „Der Archivar” 53 (2000), 3, p. 225-229.

¹² Până în anul 2000, în Arhivele din Germania au fost ghidate de către pedagogii arhivistici aproape 375 de grupuri, ce au totalizat 5.500 de vizitatori, cu o durată a vizitei care a ajuns, în cazul unui proiect intensiv, la 3 ore săptămânal. Majoritatea grupurilor de vizitatori au fost alcătuite din tineri și adulți, provenind, în principal, din școli și universități. Vizitatorii din școlile secundare (treptele I și II), domină cu un procent de 60%, urmași fiind de cei din mediul universitar.

¹³ G. Rohdenburg, *op. cit.*

¹⁴ Dr. Clemens Rehm, *Zauberwort „Archivpädagogik”, vortrag am 12.10.2000 auf dem Deutschen Archivtag in Nürnberg.*

considerați frecvent drept un apendice, un supliment împovărător. Aceste situații de ordin obiectiv sau subiectiv au determinat o orientare generală în Germania, ce vizează reducerea simțitoare a posturilor de profesori delegați, precum și rechemarea acestora în incinta școlilor. La Bremerhaven acest lucru s-a produs deja în anul 1996. Atmosfera și disponibilitatea față de pedagogia arhivistică din anii '80 nu mai pot fi resuscitate.

5. Pedagogia arhivistică în statele Europei

Deși pedagogia arhivistică și educația istorică cunosc în Germania o importanță tot mai mare, în Arhivele din alte state europene, cu excepția Franței, această specialitate este încă prea puțin cunoscută. În foarte puține cazuri se poate vorbi despre un rol instituționalizat al Arhivei vizavi de această specialitate. Totodată, în raport cu structura organizatorică diferită a Arhivelor și cu sistemul cultural și educațional deosebit în diferite state europene, diferă și structurile de pedagogie și de educație istorică, existente în Arhivele europene. De aici rezultă deosebiri și în sensul și conținutul definițiilor conceptuale. Pedagogia arhivistică în limba germană este definită prin termenul "*Archivpädagogik*", în engleză prin "*education service*", în franceză prin "*service éducatif*", iar în practica olandeză se folosește conceptul de "educatie".

Vom prezenta în continuare aspecte din experiența practicii pedagogiei arhivistice în unele state europene.

În Franța, așa numitul "*service éducatif*" își plasează începuturile, conform tradiției, în anul 1938. Acest serviciu instituționalizat consideră activitățile pedagogice drept părți integrante ale activității arhivistice. În Franța, fiecare cetățean tânăr sau vârstnic are acces liber la toate informațiile. Numai în 1999, Arhivele din Franța au numărat un total de peste de 300.000 de utilizatori. În rândul tinerilor vizitatori pot fi deosebite două categorii: vizitele individuale sau a grupurilor mici în Arhivă, cu scopul pregătirii unui referat, a unei lucrări de seminar sau a unei lucrări de licență. Aceștia sunt îndrumați și sprijiniți de către arhiviști, la fel ca și toți ceilalți cercetători. O a doua categorie o reprezintă vizita unei clase sau a unei grupe de studenți, care sunt introduși în ceea ce înseamnă activitatea în Arhivă, de către profesorii lor în coordonare cu arhiviștii. În privința conlucrării dintre Arhivele franceze și școli există prevederi clare, atât didactice cât și metodice, într-un "*Manuel d'Archivistique*"¹⁵.

În prezent, activitatea de pedagogie arhivistică este coordonată de către Centrul istoric al Arhivelor Naționale Franceze. Oferta Centrului în domeniul pedagogiei arhivistice este impresionantă: se efectuează exerciții practice de paleografie și heraldică, se analizează unele izvoare istorice, se fac inițieri în practica turnării de mulate sigilare, se prezintă evenimente istorice prin jucarea unor roluri, se oferă sprijin didactic și metodic profesorilor. Un rol tot mai însemnat îl câștigă activitatea de familiarizare în Arhivă cu izvoarele originale. Astfel, se asigură tinerilor ușurința de a-și asuma o identitate locală, regională sau națională, într-o societate franceză cu puternice valențe multiculturale. În paralel se organizează

---

¹⁵ J. Pieper, *op. cit.*

expoziții itinerante în școli și prezentări prin Internet, toate cu caracter de pedagogie arhivistică.

În Marea Britanie, datorită scăderii sprijinului financiar în ultimii ani, numărul pedagogilor arhivistici a scăzut la 20 de persoane la nivelul întregii țări. Ca alternativă, Arhiva Națională utilizează intensiv, în scopul educației istorice, Internetul. Prin intermediul videoconferințelor se difuzează materiale scanate, pe teritoriul întregii Marii Britanii. Pentru prelucrarea și configurarea informatică a materialului, lucrează permanent 5 specialiști. Avantajele acestui tip de prezentare se apreciază a consta în faptul că accesarea surselor devine posibilă pentru oricine, iar izvoarele ajung la îndemâna tinerilor fără să fie nevoie a părăsi sala de curs.

În Elveția nu au fost înființate încă posturi de pedagogie arhivistici. În schimb există oferte de “*e-learning*”, dintre care cea mai importantă este cea a Seminarului de istorie a Universității din Zürich, numită “*Ad Fontes*”. Acest program facilitează oricui posibilitatea de a-și însuși o competență arhivistică *on-line*. Un alt program educativ este pus la dispoziție de Arhiva de Stat din Lucerna, care oferă, nu numai pentru studenți, un ciclu de patru semestre de cursuri de paleografie, arhivistică și de studiu a izvoarelor istorice.

În Olanda funcționează programul “*Modell Educatie*”. Scopul programului este acela de a câștiga interesul unui public cât mai larg pentru Arhive și pentru istorie și de a promova frecventarea Arhivei de către elevii din școli. Arhiva Națională alcătuiește programe culturale în comun cu diferite Arhive regionale și le prezintă în școli prin Internet.

Un sondaj efectuat în Belgia a demonstrat că în această țară perioada de înflorire a proiectelor de pedagogie arhivistică, numită “*Profesori în Arhive*”, a fost în intervalul anilor 1985-1992. Tot atunci a fost instituționalizată o expoziție permanentă dedicată științelor auxiliare ale istoriei. În prezent, în Belgia lipsesc structurile și voința pentru promovarea pedagogiei arhivistice. Astfel, conlucrarea școlilor cu Arhivele se face în înțelegere individuală cu unii arhiviști.

În Suedia există din anul 1999 un așa numit “*Forum de pedagogie arhivistică*”, care adună anual 30 de participanți.

În Letonia, pedagogia arhivistică a demarat în cadrul unui proiect realizat în colaborare cu Arhiva de Stat din Bremen. Scopul proiectului este acela de a familiariza publicul, și în special elevii și studenții, cu Arhiva și de a le trezi interesul față de educația istorică. În acest scop, Arhiva de Stat din Riga cooperează cu Asociația profesorilor de istorie din Letonia. Ca forme de conlucrare sunt menționate vizitele și ghidajele grupelor de elevi în Arhive, “*Zilele porților deschise*”, expozițiile, broșurile informative etc.

La Arhivele din Norvegia nu au fost înființate posturi de pedagogie arhivistică. În schimb, sistemul de ghidare al elevilor și studenților în diferite Arhive funcționează bine. Totodată, există portaluri de Internet concentrate pe proiecte de pedagogie arhivistică. Au fost elaborate pachete de studiu, informatice, pentru elevi și studenți, orientate pe 16 teme diverse și un program informatic pentru profesori, cuprinzând documente originale sub formă digitalizată. În Norvegia sunt alocați 3

milioane € pentru transpunerea digitală a documentelor din muzee și Arhive, respectiv 1,6 milioane € pentru dezvoltarea proiectelor pilot¹.

5.1. Exemplul german

Revenind la Germania, unde pedagogia arhivistică are o vechime de câteva decenii, trebuie subliniat faptul că nici aici nu există o strategie sau un program național de predare a pedagogiei arhivistice. Fiecare land, respectiv Arhivă dezvoltă, conform propriilor posibilități și particularități, oferte educative, de cele mai multe ori de natură practică, care sunt diferit structurate de la o Arhivă la alta.

Un efect stimulator în utilizarea Arhivelor de către elevi și în orientarea Arhivelor spre aceste grupuri țintă l-a avut competiția școlară în domeniul istoriei, întrecere denumită "Istorie germană". Competiția, inițiată de către președinția federală, se organizează din anul 1973 în colaborare cu fundația Körber din Hamburg. Acțiunea are drept punct de pornire inițiativa președintelui de atunci, Gustav Heinemann și a finanțatorului Kurt A. Körber. Intenția lor a fost să stimuleze tinerii studioși în dorința lor de a se familiariza cu tradițiile democratice ale istoriei germane. În acest sens, de-a lungul anilor au fost selectate în competiție diverse teme și subiecte de istorie relevante, urmărindu-se provocarea unor dezbateri publice pe marginea lor.

Președintele Federației anunță demararea competiției, bi-anual. Fundația Körber face cunoscută tema noii competiții, prin intermediul revistei de istorie magazin, "*Spuren suchen*" ("Căutând urme"). Ea este pusă la dispoziție pe teritoriul întregii Germanii, școlilor, arhivelor, muzeelor, bibliotecilor etc. La competiție sunt invitați să participe copiii și tinerii cu vârste cuprinse între 8 și 21 ani, individual sau în asocieri, atât elevi cât și studenți. Proiectul durează 6 luni.

Competitorii, care adesea sunt coordonați de către profesorii lor, încearcă să depisteze urme istorice în regiunea în care ei trăiesc ce se circumscriu temei fixate. În acest sens, ei cercetează în Arhive, iau interviuri de la eventuali martori ai evenimentului dezbătut, adună surse și fac conexiuni între materiale și ordonează rezultatele în contextul lor istoric. Apoi este creat produsul finit: studii, cărți, filme, video, expoziții, colaje sau prezentări cu ajutorul unor programe informatice. Înainte de toate însă, importantă este experiența dobândită, a cărei valoare stimulează încrederea în sine și sporozte sentimentul răspunderii.

Premiul competiției, în bani și obiecte, pus la dispoziție de către fundația Körber, are o valoare totală de 250.000 €. Premianții cu talent deosebit pot fi admiși în "Programul de burse de studii a poporului german". Câștigătorul premiului I este primit de către președintele Federației, în Berlin, la castelul Bellevue.

La cele 17 ediții ale competiției au participat în total circa 97.000 de tineri. Competiția a dezvoltat astfel cea mai mare acțiune din Germania de cercetare coordonată a amatorilor. La o ediție sunt primite aproape 19.500 contribuții. Acestea fac din arhiva competiției de istorie un tezaur al cercetării în domeniul istoriei locale.

Istoria pedagogiei arhivistice din Germania trebuie privită și din perspectiva transformărilor produse în urma amplelor mișcări sociale din anii '70, și în primul

¹ *** *Archivpädagogische Perspektiven* cit.

rând din cea a transformărilor determinate de creșterea în intensitate a mișcării “Istoria de la bază” (“*Geschichte von unten*”). Noua orientare a cercetării istorice spre istorie cotidiană, istorie regională și microistorie, a determinat implicit o căutare de noi surse de izvoare istorice. Efectul acestui fenomen numit “Sapă acolo unde te afli” (“*Grabe dort, wo du stehst*”) a fost acumularea unui număr impresionant de publicații locale și diverse manifestări: expoziții, evocări ale unor evenimente istorice jubiliare etc.

Evident, în această mișcare s-a implicat și Arhiva, care și-a îndeplinit sarcina de a face accesibilă informația cu ajutorul instrumentelor de evidență, a broșurilor și, mai nou, a Internetului. Aportul Arhivei a constat de asemenea în publicarea de ediții de documente în care originalele sunt în parte facsimilate și sunt comentate didactic.

În 1979 a fost inițiat la Bremen programul “Școală și Arhivă”, în cadrul căruia s-au realizat proiecte școlare practice cu ajutorul documentelor. În șapte ani de activitate, în cadrul acestui program, 85 de clase s-au putut familiariza în Arhivă cu utilizarea documentului istoric.

Trebuie menționat faptul că în prezent, mai exact din iulie 2000, atelierul “Pedagogie arhivistică și educație istorică” posedă propria pagină web, care informează despre toate activitățile pedagogilor arhivistici, la nivelul întregii Federații².

Ca o idee conclusivă, putem aprecia că scopul pedagogiei arhivistice este de a apropia tinerii de Arhivă și de a-i familiariza cu specificul ei. Contactul cu Arhiva servește la depășirea unor anumite nesiguranțe, confuzii sau temeri preconceptuate, care există anterior vizitei într-o Arhivă.

Printr-o fluidă activitate de pedagogie arhivistică se poate atinge nivelul la care publicul, în general, va poseda o percepție corectă despre rolul și menirea Arhivei publice în societate. Cei care și-au asigurat o experiență de natura pedagogiei arhivistice, vor dobândi abilitatea de a-și “filtra” convingerile despre trecut și prezent. Ei vor avea capacitatea de a asimila cu mai multă moderație ciclurile informaționale scurte, “pompat” de canalele media, și vor putea evita riscul de a deveni victime sigure ale acestora.

Într-un alt plan, scopurile principale ale activității de pedagogie arhivistică, constau în perceperea “senzorială” a istoriei, și în formarea capacităților de a “descoperi” istoria, adică de a o cunoaște în părțile ei intime și adeseori contradictorii, precum și în părțile ei atractive sau mai puțin atractive.

6. Sondaj pentru educație arhivistică

După cum am precizat la începutul studiului nostru, în România pedagogia arhivistică nu reprezintă o specialitate instituționalizată sau o materie de învățământ curriculară. Însă vizite organizate ale unor grupuri de elevi sau de studenți în Arhivele centrale sau județene, au loc și aici, ocazional.

Îndemnați de dorința de a constata gradul în care tinerii din învățământul preuniversitar și universitar posedă cunoștințe despre noțiunea de “Arhivă”, am realizat un sondaj printre elevii și studenții târgumureșeni, care urmează specializări

² Adresa de Internet este: www.archivpaedagogen.de.

în domeniul uman sau tehnic. Sondajul a fost realizat pe un eșantion de 171 de subiecți (eleve/elevi din clasele a X-a-a XII-a și studenți/studenti din anul II de studii)³. La baza sondajului a stat un chestionar alcătuit din 5 întrebări concepute în mod special pentru acest scop.

Punctele chestionarului sunt următoarele:

1. Ce este Arhiva?
2. Ce se păstrează în Arhivă?
3. Ați vizitat vreodată o Arhivă?; dacă DA, în ce împrejurări?
4. Prin ce modalități de informare ați dobândit cunoștințe despre Arhivă?
5. Reproduceți, în măsura în care cunoașteți, o relatare autentică/adevărată referitoare la o Arhivă.

Este ușor de sesizat faptul că în chestionar am utilizat cuvântul "Arhivă" la număr singular și cu majusculă. Am recurs la această variantă din dorința specială de a observa în ce măsură tinerii percep Arhiva ca instituția de stat, singura abilitată să gestioneze întreaga știință arhivistică. Am considerat interesant de urmărit acest aspect, într-o epocă cum este cea actuală, când canalele informaționale, și în special mediile digitalizate, uzitează tot mai frecvent, și în diferite sensuri, termenul de arhivă.

Analizând și împărțind în procente răspunsurile obținute la fiecare întrebare în parte, au rezultat următoarele date:

Interogarea 1: Ce este Arhiva?

Se constată că un procent de 49,7% dintre subiecți percep Arhiva ca pe un "loc" în care se păstrează, în principal, "documente vechi".

27,4% recunosc în Arhivă "o instituție a statului". Răspunsurile în acest sens vin în majoritatea lor (55,3%) din partea studenților, deși ei reprezintă doar 19% din totalul participanților la sondaj. Explicația constă în faptul că studenții au beneficiat de o vizită organizată, la Arhivă, în cadrul seminarului de Științe auxiliare. La această secțiune s-a răspuns și în genul: "Există și o instituție numită Arhivele Naționale" sau "O instituție locală sau națională în care se păstrează documente cu ajutorul cărora pot fi scrise studii despre anumite perioade istorice".

O surpriză o reprezintă, credem noi, faptul că 13,7% dintre subiecți percep Arhiva ca parte structurală a unei unități creatoare de documente, percepție concretizată prin răspunsuri ca: "Secție a unei unități în care se păstrează diferite documente pe o perioadă determinată" sau "Locul unde se păstrează diferite documente, timp de câțiva ani, după care sunt transferate în alt loc, unde vor fi ținute timp de 100 de ani."

Unul dintre subiecți definește Arhiva drept "fondul documentelor vechi". Un altul crede că Arhiva este "locul unde se păstrează documente valoroase și confidențiale, ce nu sunt accesibile tuturor".

---

³ Aduc mulțumiri domnului conf. univ. dr. Simion Costea, domnului director profesor Simion Bui și domnilor profesori Mihail Monoreanu și Ionel Mureșan, pentru sprijinul acordat în realizarea sondajului.

Influența rețelelor informaționale globale este sesizabilă în procentul de 3,5% al subiecților care percep Arhiva drept “o bază de date”. 4,9% dintre subiecți răspund că “Nu știu” ce este Arhiva.

Există și răspunsuri care pot stârni zâmbete, însă și acestea au tâlcul lor: “Arhiva este o instituție unde sunt adăpostite de frig, ploaie și arșiță elemente ale istoriei și politicii antice, medievale, moderne, post-moderne și contemporane” sau “Arhiva conține niște documente prin pivnițe, biblioteci și sunt de 2 feluri: secrete, și cele care pot fi făcute publice”⁴.

Interogarea 2. Ce se păstrează în Arhivă?

Aici este de remarcat diversitatea și numărul mare de materiale arhivistice (sau mai puțin arhivistice) pe care subiecții le-au menționat sau le-au înșiruit. Sunt enumerate în total 48 de categorii de suporturi încărcate cu un conținut considerat demn de a fi păstrat și conservat. Prevalează, într-o proporție covârșitoare (81,8%) termenul “documente”, care apare, în principal, însoțit de 3 forme adjectivale: “vechi” în 18,1% din cazuri, “importante” – 15,2% și “istorice” – 5,8%. Un număr de 44 de subiecți (25,7%) fac distincție între document și act, enumerându-le pe amândouă, alăturat.

Există răspunsuri care sesizează aproape perfect esența întrebării, ca de pildă: “De obicei în arhivă se păstrează documente importante precum documente istorice, juridice, sociale, medicale etc.”, “Documente mai vechi de 30 de ani” sau “Documente importante care nu sunt cunoscute de publicul larg”. Nici aici nu lipsesc răspunsurile amuzante, specifice vârstei. Un singur exemplu: “Se păstrează diferite cărți de valoare, documente galbene și pline de praf (mai multe cu praf decât fără)”

Interogarea 3. Ați vizitat vreodată o Arhivă?; dacă DA, în ce împrejurări?

Întrebarea centrală a chestionarului din unghiul unei percepții corecte a Arhivei, și care poate fi considerată sursă de explicații pentru configurația răspunsurilor de la celelalte puncte ale chestionarului, nu ne înfățișează o realitate optimistă din perspectiva pedagogiei arhivistice. 80,7% dintre subiecți nu au vizitat niciodată o Arhivă, în timp ce 16,9% dintre ei și-au asigurat această experiență. Dintre cei care au călcat pragul unei Arhive, 68,9% provin din rândul studenților. Aceștia au beneficiat, după cum am menționat mai sus, de o vizită organizată, în cadrul unui seminar de Științe auxiliare.

Trei dintre cei chestionați au intrat în contact direct cu o arhivă, la locul de muncă al părinților, dând o mână de ajutor acestora. De pildă: “Am fost în arhiva de la locul de muncă a mamei. Pentru a-i facilita ei și altor colege munca, am arhivat.”

Interogarea 4. Prin ce modalități de informare ați dobândit cunoștințe despre Arhivă?

Și la această întrebare am obținut o paletă destul de largă de răspunsuri. Cei mai mulți dintre subiecți (25,7%) desemnează “televizorul” ca sursa principală de

⁴ În reproducerea răspunsurilor am păstrat, integral, modul de exprimare al subiecților.

înșușire a cunoștințelor despre Arhivă. 19,2% menționează “mass-media” în general, iar 4% dintre ei, Internetul.

23,9% dintre cei chestionați au dobândit cunoștințe despre Arhivă de la părinți sau în urma unor discuții cu prietenii, iar 12,2%, prin intermediul școlii, al profesorilor. Un procent de 18,7% dintre subiecți recunosc că nu au recurs la niciun mijloc de informare sau nu le-au parvenit cunoștințe despre Arhivă. Există și o categorie de subiecți (7%) care afirmă că și-au format o idee despre tema aflată în discuție, prin deducție logică: “Am dedus de la ceea ce înseamnă cuvântul ‘arhivă’” sau “M-am gândit eu cum ar trebui să arate”.

În ceea ce-i privește pe studenți, 50% dintre ei au dobândit cunoștințe despre Arhivă, prin intermediul cursurilor și seminariilor de specialitate pe care le-au audiat sau frecventat.

Interogarea 5. Reproduceți, în măsura în care cunoașteți, o relatare autentică/adevărată referitoare la o Arhivă.

Este punctul la care se oferă cele mai interesante și neașteptate răspunsuri, cu toate că numai 24,6 dintre subiecți participă cu un exemplu concret, ceilalți 75,4% afirmând că nu cunosc vreo relatare de genul celei solicitate. Cei mai receptivi la acest punct al chestionarului au fost studenții, care au oferit un răspuns amplu, în proporție de 65,6% din numărul lor total.

Unele relatări vizează cercetarea în Arhive, relevându-se că aici se poate realiza un arbore genealogic, pot fi întreprinse cercetări istorice sau că “anumite documente din arhivă pot fi folosite pentru lucrarea de licență”. Unul dintre subiecți afirmă că “Arhiva are la dispoziție oameni competenți, care ne pot îndruma în căutarea și găsirea anumitor informații”.

Alte relatări au în vedere accesul în Arhive. Se crede în general că accesul într-o Arhivă nu este o procedură facilă, ci limitată și condiționată, realizându-se doar pe baza unui permis obținut la cerere. De pildă: “Când mergi la o Arhivă, trebuie să faci o cerere, să ai acces” sau “În Arhivă nu are oricine acces, trebuie să ai un permis”. Trebuie menționat că aceste afirmații vin din partea unor studenți și ele au în vedere, cu siguranță, aspectul frecventării sălii de studiu.

Nu lipsesc relatările care fac referire la dispariția unor arhive, în urma unor incendii sau din alte cauze: “S-a menegeriat [sic!] defectuos o arhivă, s-au pierdut probe importante.” Este atins și aspectul conotației negative cu care este promovată imaginea Arhivelor. Un participant la chestionar scrie: “De multe ori am auzit de Arhivele Statului la televizor sau am citit în presă despre acest lucru, dar ceea ce am observat este faptul că această instituție are o conotație negativă, de cele mai multe ori în legătură cu politica sau SRI.” Sunt subiecți care pun Arhiva în legătură cu CNSAS.

Există, de asemenea, relatări despre conducătorii Arhivelor, ca instituții reprezentative ale statului. De pildă: “Bogdan Petriceicu Hașdeu a fost directorul Arhivelor Statului⁵, a contribuit la păstrarea, dobândirea, aranjarea unor documente,

⁵ B. P. Hașdeu a îndeplinit funcția de director general al Arhivelor Statului în perioada anilor 1876-1900.

lucrări, acte”. Unul dintre cei chestionați afirmă: “Un domeniu al Arhivei este Arhivistica, știință auxiliară a istoriei”.

Privind rezultatele chestionarului în ansamblu, putem aprecia că tinerii, și în special cei din învățământul liceal, suferă la capitolul contactului direct cu Arhiva, acumulând informații în acest domeniu, în mod incidental, prin intermediul canalelor mass-media, și în principal prin intermediul televiziunii. Această situație conduce la o viziune vagă și adesea denaturată a tinerilor vizavi de menirea, locul și rolul Arhivelor publice în societatea actuală. Este alarmantă realitatea că doar 5,8% dintre subiecții chestionați sunt conștienți de faptul că în Arhive se păstrează documente cu valoare istorică.

În opinia noastră, prin abandonarea în continuare a tinerelor generații la discreția ciclurilor informaționale scurte sau popularizatoare, se va perpetua starea nesatisfăcătoare relevată. Totodată, generațiile succesive de elevi sau studenți vor fi private de conștientizarea unei identități mai pregnante și de la însușirea unei educații istorice mai profunde și mai solide, pe care numai contactul direct cu Arhiva sau Arhivele le-o poate asigura.

Die archivistische Pädagogik in der deutschen Archivpraxis

Zusammenfassung

Unsere Arbeit versucht das Objekt der archivistischen Pädagogik zu definieren und aufzuzeigen, wie sie in den europäischen Staaten gehandhabt wird, wobei besonders das deutsche Vorbild verfolgt wird. In der rumänischen Archivpraxis fehlt die archivistische Pädagogik als besonderes und institutionalisiertes Fach, aber einige Aspekte davon können wir auch im rumänischen Archivwesen finden.

Unsere Arbeit versucht dem rumänischen Leser die einzelnen Zweige der archivistischen Pädagogik vorzustellen und verständlich zu machen, so wie sie in Westeuropa praktiziert wird. So werden beschrieben Führungen durch das Archiv, der Tag der offenen Türen des Archivs oder die Veranstaltung von Ausstellungen mit erzieherischen Absichten.

Als ein besonderer Unterpunkt wird das Profil des Archivpädagogen vorgestellt, mit seinen Aufgaben, mit seiner Bedeutung und mit den Grenzen seiner Aufgaben. Ein anderer Abschnitt behandelt die Praktiken der archivistischen Pädagogik, so wie sie mit ihren Eigenheiten in einigen europäischen Ländern ausgeübt wird, und zwar in Frankreich, Großbritannien, der Schweiz, in Holland, Belgien und Lettland. Viel Raum wird den deutschen Erfahrungen in der archivistischen Pädagogik gewidmet, und zwar wie die jungen Schüler durch die Archive in lokalgeschichtliche Forschungen eingebunden werden können.

Der zweite Teil der Arbeit enthält die Ergebnisse einer Befragung, die der Verfasser mit einem Fragebogen erzielt hat, den er unter Lyzeumsschülern und Studenten verteilt hat. Die Fragen waren folgende: 1. Was ist das Archiv? 2. Was wird im Archiv aufbewahrt? 3. Hast Du schon einmal ein Archiv besucht? Wenn ja, bei welcher Gelegenheit? 4. Durch welche Informationsquellen hast Du Kenntnisse über das Archiv bezogen? 5. Schildert, so weit ihr könnt, eine wahre oder authentische Begebenheit über ein Archiv.

An Hand dieser fünf Fragen bzw. der Antworten darauf wurde versucht, die Kenntnisse und die Einstellung der rumänischen lernenden Jugend betreffend die Archive zu bewerten.